

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Wiceprezes Rady Ministrów
Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Decyzją Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego
z dnia 12 października 2015 r.

Sokolnictwo – żywa tradycja

zostało wpisane na

Krajową listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'P. Gliński'.

Prof. dr hab. Piotr Gliński

REPUBLIC OF POLAND
Deputy Prime Minister
Minister of Culture and National Heritage

By the decision of the Minister of Culture and National Heritage
of October 12, 2015

Falconry – a living tradition

has been inscribed
on the National List of Intangible Cultural Heritage

Prof. dr hab. Piotr Gliński

MINISTER
KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO
prof. Małgorzata Omilanowska

DOZ-4090/15/JC

Warszawa, 29 października 2015 r.

Polski Klub Sokolników PZŁ
„Gniazdo Sokolników”
Stowarzyszenie Na Rzecz Dzikich Zwierząt
„Sokół”

Szanowni Państwo,

Uprzejmie informuję, że decyzją z dn. 12 października 2015 r. *Sokolnictwo - żywa tradycja* zostało wpisane na Krajową Listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Serdecznie gratuluję Wnioskodawcom, którzy podejmują wysiłek zachowania tradycji dla przyszłych pokoleń. Mam nadzieję, że wpis przyczyni się do promocji niematerialnego dziedzictwa kulturowego i zwiększenia świadomości ogółu społeczeństwa wagi przekazu międzypokoleniowego.

Z wyrazami szacunku

THE MINISTER
OF CULTURE AND NATIONAL HERITAGE
Professor Małgorzata Omilanowska

Warsaw, October 29, 2015

Polish Falconers Club
of the Polish Hunting Association (PZŁ – Polski Związek Łowiecki)
‘Falconers Nest’
‘Falcon’ Society for Wild Animals

Dear Sir or Madam,

I would like to kindly inform you that by the decision of October 12, 2015, *Falconry - a living tradition* has been inscribed on the National List of Intangible Cultural Heritage. I warmly congratulate the applicants who are undertaking an effort to preserve this tradition for future generations. I hope that the entry will contribute to the promotion of intangible cultural heritage and increase the general public awareness of the importance of intergenerational transmission of cultural values.

Yours faithfully,
Małgorzata Omilanowska

KRAJOWA LISTA NIEMATERIALNEGO DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Rzemiosła artystyczne i historyczne

Szopkarstwo krakowskie

Pochód Łajkonika

Filarskie tradycje w Ulanowie

Proceda Bożego Ciała w Lowiczu

Język esperanto jako nośnik kultury esperanckiej

Umiejętność wytworzenia instrumentu *guy* na łożu

Hańdźstwo kaszubskie szkoły żukowskiej

Sokolinieństwo - żywa tradycja

Polskie tańce narodowe

Uroczystości ku czci św. Rocha z błogosławieństwem zwierzat

Tradycyjna technika ludwisarska Fieczyńskich w Taczanowie

Przywileki dyngusowe w Symborzu

Print Screen

THE NATIONAL LIST OF INTANGIBLE CULTURAL HERITAGE

Artistic and historical gunsmithing

The Nativity Scene (szopka) tradition in Kraków

The procession of Lajkonik

Rafting traditions of Ulanów

Corpus Christi celebrations in Łowicz

Esperanto language as a carrier of Esperanto culture

The art of making and playing bagpipes of Podhale region

Żukowo school of the Kashubian embroidery

Falconry – a living tradition

Polish national dances

Celebration in honour of St. Roch with the blessing of animals

Traditional bellfounding technique used by the Felczyński family in Taciszów

Easter rhymes in Szymborze

Sokolnictwo - żywa tradycja

Sokolnictwo – oznaczające łowy z ułożonymi do tego celu ptakami drapieżnymi, ma wiele tysięcy lat historii i jest jednym z najstarszych sposobów polowania.

Powstało z praktycznej potrzeby zdobywania pożywienia, jednak stopniowo zyskało charakter sztuki stając się elementem kultury wielu narodów. W czasach współczesnych sokolnictwo jest jednym z coraz radszych przykładów tradycyjnej więzi i współpracy człowieka ze zwierzęciem. Zawiera w sobie elementy zarówno wielowiekowych tradycji, jak i najnowszej wiedzy i techniki.

Początki sokolnictwa, którego historia sięga zamierzchłych czasów naszej cywilizacji, są trudne do ustalenia. Nie ma także dostatecznych źródeł, na podstawie, których można by jednoznacznie określić miejsce, z którego sokolnictwo się wywodzi. Najbardziej popularna teoria głosi, że powstało ono w Azji, a wiele źródeł i większość autorów wskazuje na centralną i południowo-wschodnią część tego kontynentu. Najstarsze znane przedstawienie sokolnictwa to petroglif z Golpaygan (Isfahan, Iran) obrazujący człowieka na koniu z ptakiem drapieżnym i gepardem, szacowane na 8-10 tysięcy lat przed naszą erą.

Informacje źródłowe świadczą o wysoko rozwiniętym sokolnictwie już u zarania państwowości w Polsce, między innymi za panowania Bolesława Chrobrego. Można zatem mniemać, iż uprawiane było na ziemiach polskich znacznie wcześniej.

Od wczesnego średniowiecza ten rodzaj łowów należał do regaliów królewskich, cieszył się wielkim zainteresowaniem władców, o czym świadczy średniowieczne prawo *falcatio*, nakazujące pod surową karą chronić gniazda sokołów, jedno z najstarszych praw ochrony przyrody. Z czasem prawo polowania uzyskiwały szersze grupy społeczne, rycerstwo, kler, później szlachta. Polowanie z jastrzębiem prawdopodobnie nie było tak ograniczane, jak prawo polowania z sokolem i było popularne wśród wolnych chłopów.

Największy rozkwit sokolnictwa przypada na czasy Jagiellonów i XVI wiek. Na skutek popularyzacji broni palnej jego popularność malała. Rozbiory pogłębiły kryzys sokolnictwa, szlachta pozbawiana przez zaborców majątków przestawała uprawiać sokolnictwo. W XIX wieku i pierwszej połowie XX wieku sokolnictwo było uprawiane przez nielicznych. Jego ponowny rozkwit jest wynikiem działań pasjonatów sokolnictwa, którzy doprowadzili do odrodzenia sokolnictwa w Polsce w latach 70-tych XX wieku.

Sokolnictwo jest tradycyjną formą polowania, pozwalającą na bardzo bliski kontakt z przyrodą. Wielowiekowe tradycje polskiego sokolnictwa są głęboko zakorzenione w kulturze. Świadczą o tym zarówno świadectwa materialne – monety, pieczęcie, ryciny, obrazy, rzeźby, utensylia, tj. artefakty bezpośrednio związane z sokolnictwem, czy też obecność kości ptaków drapieżnych w wykopaliskach, jak i dzieła literatury praktycznej i pięknej dotyczące sokolnictwa (albumy, książki i artykuły). Jednym z najstarszych zabytków piśmiennictwa w języku polskim jest „Myślistwo ptasze” Mateusza Cygańskiego z 1584 roku, będące oryginalnym kompendium wiedzy sokolniczej, ornitologicznej i łowieckiej. Świadectwa niegdyś powszechności sokolnictwa znajdujemy w tradycjach językowych. Nadal (choć coraz rzadziej) używane są przysłowia z wątkiem sokolniczym (na przykład „patrzeć jak na raroga”, „sokole oko”). Do bardzo popularnych należy polsko – ukraińska pieśń „Hej sokoly”. Wiele nazwisk można wywodzić od dawnej profesji przodków, np. Sokolnicki. Rodowód wielu nazw geograficznych świadczy o związkach z sokolnictwem, w tym wielu miejscowości, np. Sokolniki, Sokolowo, Sokółka, Sokółów, Sokoligóra, Jastrzębie, Jastrzębniki; góry Sokolnik i Sokolica czy nazwy ulic, np. ulica Sokolnicza.

Sokolnicy używają tradycyjnego słownictwa, będącego częścią języka łowieckiego. Istnieje wiele specyficznych słów, używanych wyłącznie przez sokolników, np. „ćwik” (oznacza doświadczonego ptaka łowczego, określenie to występuje w pozdrowieniu sokolników „Chwal ćwik”), „wabidło” (imitacja ptaka służąca do przywabiania ptaków łowczych) lub „karnal” (kapturek zasłaniający oczy ptaka łowczego, dzięki czemu jest spokojniejszy), są też określenia mające dla sokolników swoiste znaczenie, inne niż w języku potocznym, np. „berło” (przenośne siedzisko dla ptaka łowczego), a także „bałwanek” (imitacja zdobyczy służąca treningowi) czy „nurek” (doświadczony sokół polujący na czaple).

Sokolnictwo od tysięcy lat bazuje na tych samych zasadach pracy z ptakami drapieżnymi, na przykład liczne utensylia sokolnicze nie zmieniły się od wieków. Sokolnictwo jest żywą praktyką, która do tradycyjnych elementów ciągle dołącza zdobycze współczesności, twórczo adaptując je do potrzeb sokolników. Sokolnictwo to tradycja przekazywana z pokolenia na pokolenie, nie jest to jednak grupa zamknięta. Interesują się nim ciągle nowi adepci, zarówno tacy, którzy zetknęli się z nim w rodzinie, jak i nie posiadający wcześniej żadnego osobistego związku z sokolnictwem.

Współcześni sokolnicy kultywują i promują tradycję łowów z ptakami, która stanowi powrót do historycznych, polskich tradycji. Tradycja ta nie tracąc historycznych podstaw rozwija się dzięki aktywności sokolników, dla których stanowi życiową pasję. Ułożenie sokoła do łowów wymaga co najmniej paru tygodni wyteżonej pracy.

Sokolnictwo to także aktywna ochrona ptaków drapieżnych. Metody sokolnicze są powszechnie używane przy rehabilitacji chorych ptaków drapieżnych, sokolnicy opracowali metody hodowli ptaków drapieżnych i ich wypuszczania, czyli reintrodukcji. Dzięki sokolnikom uratowane zostały liczne gatunki ptaków drapieżnych. W Polsce sokolnicy prowadzą projekt reintrodukcji i ochrony sokoła wędrownego, który wyginął u nas w latach 60-tych XX wieku.

Pasja sokolnicza to hodowla, troska, praca i wielka miłość do ptaka łowczego. To także polska tradycja jednocząca przedstawicieli różnych warstw społecznych w realizacji wspólnej pasji. Sokolnicy poznawszy piękno tradycji łowów z ptakami – nie wyobrażają sobie wręcz życia bez sokolnictwa.

Falconry – a living tradition

Falconry – that is hunting with birds of prey trained for this purpose, has a history spanning many thousands of years and is one of the oldest methods of hunting.

It came into being from the practical need to obtain food, but gradually turned into a sort of art, becoming an element of the culture of many nations. In modern times, falconry is one of the ever more rare examples of the traditional relationship and cooperation between man and animal. It contains elements of both centuries-old traditions as well as the latest knowledge and techniques.

The beginnings of falconry, whose history goes back to the ancient times of our civilization, are difficult to determine, and there are not enough sources on the basis of which one could unequivocally determine where the art of falconry began. The most popular theory is that it originated in Asia, and many sources and most authors point to the central and south-eastern part of this continent. The oldest known representation of falconry is a petroglyph from Golpaygan (Isfahan, Iran) depicting a man on horseback with a bird of prey and a cheetah, which according to estimates was made some 10-12 thousand years ago.

Source information testifies to highly developed falconry as early as the beginning of the kingdom of Poland, including the reign of Boleslaw Chrobry. It can be therefore assumed that it was practiced on Polish territory much earlier.

From the early Middle Ages, this type of hunting belonged to royal regalia, being of great interest to rulers, as evidenced by the medieval *falcatio* law, which under strict punishment ordered the protection of falcons' nests; this was one of the oldest laws of nature protection. With time, hunting rights were gained by wider social groups, knights, clergy, and later gentry. Hunting with a hawk was probably not as limited as the right of hunting with a falcon, and was popular among free peasants.

The heyday of falconry was during the Jagiellonian period and in the 16th century. As a result of the greater use of firearms, its popularity decreased. The Partitions deepened the falconry crisis - the gentry, deprived of their property by the invaders, ceased to cultivate the art of falconry. In the 19th century and the first half of the 20th century, falconry was practiced by a very small number of people. Its renewed popularity is the result of the activities of falconry enthusiasts, who led to the revival of falconry in Poland in the 1970s.

Falconry is a traditional form of hunting, allowing very close contact with nature. The centuries-old traditions of Polish falconry are deeply rooted in culture. This is indicated by both material evidence - coins, seals, engravings, paintings, sculptures, utensils, that is artefacts directly related to falconry, as well as the presence of bones of birds of prey in excavations and in various manuals and works of literature dealing with falconry (albums, books and articles). One of the oldest historical documents written in Polish is Mateusz Cygański's 'Myślistwo ptasze' (*Hunting with Birds*) from 1584, which is an original compendium of falconry, ornithological and hunting knowledge. Testimonies of the former popularity of falconry can be found in linguistic traditions. Although less and less often, proverbs with falcon themes are still used (for example 'patrzeć jak na raroga' [*looking at someone as if he/she was a fire demon, often depicted as a fiery falcon*], 'sokole oko' [*falcon's eye meaning excellent eyesight*]). The Polish-Ukrainian song 'Hej sokoly' (*Hey falcons*) continues to be very popular. Many names can be derived from that occupation of ancestors, e.g. Sokolnicki (*Falcon in Polish: Sokół*). Many geographical names testify to historical relationships with falconry, including a number of towns, such as Sokolniki, Sokolowo, Sokółka, Sokółów, Sokoligóra, Jastrzębie (*Jastrząb in*

English: hawk) and Jastrzębniki; Sokolnik and the Sokolica mountains or street names, e.g. Sokolnicza Street.

Falconers use traditional vocabulary which is part of the hunters' language. There are many specific words used only by falconers, for example 'ćwik' (meaning an experienced hunter's bird, this term appears in the falconers' greeting 'Chwal ćwik' ['ćwik be praised']), 'wabidło' ('lure', a dummy of a bird used to lure hunting birds) or 'karnal' (the hood covering the eyes of the hunter's bird, making it calmer). There are also terms that have specific meaning for falconers, other than in colloquial language, e.g. 'berło' (*sceptre*) (portable seat for a hunter's bird), as well as 'balwanek' (*snowman*) (dummy of a prey used for training) or 'nurek' (*diver*) (experienced falcon hunting for herons).

For thousands of years, falconry has been based on the same principles of work with predatory birds; for example, numerous falconry utensils have not changed for ages. Falconry is a living practice that constantly adds the achievements of modernity to traditional elements, creatively adapting them to the needs of falconers. Falconry is a tradition passed down from generation to generation, but it is not a closed group. There is no lack of newcomers interested in it, both those who have come across it in their families and those who have had no personal contact with falconry before.

Modern falconers cultivate and promote the tradition of hunting with birds, which is a return to historical Polish traditions. Not losing its historical basis, this tradition develops thanks to the activity of falconers, for whom it is a life passion. Preparing a falcon for hunting requires at least a few weeks of hard work.

Falconry is also an active form of protection of birds of prey. Falconry methods are commonly used in the rehabilitation of sick birds of prey; falconers have developed methods of breeding birds of prey and their release, or reintroduction. Thanks to falconers, numerous species of birds of prey have been saved. In Poland, falconers are conducting a project of reintroduction and protection of the peregrine falcon, which became extinct in our country in the 1960s.

The falconry passion encompasses breeding, caring, work and great love for the hunter's bird. It is also a Polish tradition uniting representatives of various social

strata in the implementation of a shared passion. Falconers, having learned the beauty of traditional hunting with birds, find it hard to imagine life without falconry.

SOKOLNICTWO – ŻYWA TRADYCJA

Depozytariusze: Sokolnicy, członkowie Polskiego Klubu Sokolników PZŁ „Gniazdo Sokolników” i Stowarzyszenia na Rzecz Dzikich Zwierząt „Sokół”

Lokalizacja: Ogólnopolski

Domeny: Tradycje i przekazy ustne; Praktyki społeczno-kulturowe; Wiedza i praktyki dotyczące przyrody i wszechświata; Wiedza i umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym

Datowanie: X w.

Rok wpisu na Krajową listę: 2015

Sokolnictwo – oznaczające łowy z ułożonymi do tego celu ptakami drapieżnymi, ma wiele tysięcy lat historii i jest jednym z najstarszych sposobów polowania. Powstało z praktycznej potrzeby zdobywania pożywienia, jednak stopniowo zyskało charakter sztuki stając się elementem kultury wielu narodów. W czasach współczesnych sokolnictwo jest jednym z coraz rzadszych przykładów tradycyjnej więzi i współpracy człowieka ze zwierzęciem. Zawiera w sobie elementy zarówno wielowiekowych tradycji, jak i najnowszej wiedzy i techniki.

W Polsce od wczesnego średniowiecza ten rodzaj łowów należał do regaliów królewskich, cieszył się wielkim zainteresowaniem władców, o czym świadczy średniowieczne prawo falcatio, nakazujące pod surową karą chronić gniazda sokołów, jedno z najstarszych praw ochrony przyrody. Z czasem prawo polowania uzyskiwały szersze grupy społeczne, rycerstwo, kler, później szlachta.

Sokolnictwo jest tradycyjną formą polowania, pozwalającą na bardzo bliski kontakt z przyrodą.

Wielowiekowe tradycje polskiego sokolnictwa są głęboko zakorzenione w kulturze. Świadczą o tym zarówno świadectwa materialne – monety, pieczęcie, ryciny, obrazy, rzeźby, utensylia, tj. artefakty bezpośrednio związane z sokolnictwem, czy też obecność kości ptaków drapieżnych w wykopaliskach, jak i dzieła literatury praktycznej i pięknej dotyczące sokolnictwa (albumy, książki i artykuły).

Sokolnictwo od tysięcy lat bazuje na tych samych zasadach pracy z ptakami drapieżnymi, na przykład liczne utensylia sokolnicze nie zmieniły się od wieków. Jest żywą praktyką, która do tradycyjnych elementów ciągle dotacza zdobycze współczesności, twórczo adaptując je do potrzeb sokolników. Sokolnictwo to tradycja przekazywana z pokolenia na pokolenie, nie jest to jednak grupa zamknięta. Interesują się nim ciągle nowi adepci, zarówno tacy, którzy zetknęli się z nim w rodzinie, jak i nie posiadający wcześniej żadnego osobistego związku z sokolnictwem.

Współcześni sokolnicy kultywują i promują tradycję łowów z ptakami, która stanowi powrót do historycznych, polskich tradycji. Tradycja ta nie tracąc historycznych podstaw rozwija się dzięki aktywności sokolników, dla których stanowi życiową pasję. Ułożenie sokoła do łowów wymaga co najmniej paru tygodni wytężonej pracy.

A photograph of a man with a white beard and a dark cap, wearing a dark jacket, holding a falcon on his gloved hand. The falcon is perched on a brown leather glove and has a red hood over its head. The background is a blurred, warm-toned landscape.

FALCONRY – A LIVING TRADITION

Bearer: Falconers, members of The Polish Falconers' Club "Falconers Nest" within The Polish Hunting Association; The Society of Wild Animals "Falcon"

Location: countrywide

Domains: social and cultural practices, knowledge and practice concerning nature and the universe; oral traditions and expressions, knowledge and skills related to traditional craftsmanship

Year of inscription on the National List: 2015

Falconry—means hunting by means of a trained bird of prey. It is one of the oldest hunting methods, dating back to thousands of years ago. It had initially arisen from the practical need to find food. Gradually, however, it became an art and an element of culture of many nations. In Poland, this type of hunting was reserved for the royalty since the Middle Ages. Hunting with falcons was a favourite pastime of rulers, as evidenced by the medieval *falcatio* law, under which protection for falcon nests had to be provided under the threat of severe penalty. The *falcatio* law is one of the oldest nature preservation laws. Falconry is very much alive, combining traditional elements with contemporary advances and adapting them to falconers' needs in a creative way. The falconry tradition is passed on from generation to generation, however the falconers are not a closed group. Falconry constantly attracts new enthusiasts, both among those who have heard about it from their families and among those who have never had any experience with it before. Contemporary falconers cultivate and promote the traditions of hunting with birds of prey in accordance with historical Polish practices. Falconry is still evolving today without losing its historical significance. This is due to the activity of falconers who treat it as a life passion.